

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Úvod

Při sestavování Programu proti šikaně škola vycházela z těchto dokumentů MŠMT:

Školský zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání a jeho novelizace.

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 2006/2007-51.

Metodický pokyn ministra školství k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 24 246/2008-6.

Číslo jednací:	ZŠ 84/2024
Spisový znak:	2.6
Skartační znak:	S 5
Počet listů / počet příloh:	5/ 0
Vypracovala:	Havelková Věra
Datum:	29. 8. 2024
Datum účinnosti:	1. 9. 2024
Projednáno na pedagogické radě:	30. 8. 2024

1. Charakteristika šikanování

Šikanování je chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrášovat žáka nebo skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedince či skupiny vůči tomu, kdo se neumí nebo nemůže bránit. Zahrnuje fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí. Dále útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování nebo ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se objevuje tzv. kyberšikana. Ta zahrnuje útoky prostřednictvím e- mailu, SMS zpráv. Nebezpečnost působení šikanování spočívá v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích. Šikanování vnímáme jako jev, který doprovází společnou výchovně vzdělávací činnost. Chceme vytvářet takové prostředí, ve kterém se šikanování buď vůbec neobjevuje nebo v případě náznaku rozvíjející se šikany být připraveni okamžitě pomoci a minimalizovat její podoby,

2. Projevy šikanování

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana)
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá – krádeže, ničení majetku oběti
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické

3. Odpovědnost školy

Škola či školské zařízení má jednoznačnou zodpovědnost za žáky a děti. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost ochranu zdraví dětí v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně předcházet vzniku rizikového chování.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění vydírání §235, omezování osobní svobody § 213, útisku § 237, ublížení na zdraví §221-224, loupeže §234. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření se vystavuje riziku trestního postihu o neoznámení, případně nepřekažení trestného činu § 167,168 trestního zák. Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu §10 může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

4. Prevence šikany ve škole

Základem prevence na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli. Při efektivní realizaci prevence šikanování usilujeme o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporujeme solidaritu a toleranci
- podporujeme vědomí sounáležitosti
- posilujeme a vytváříme podmínky pro zapojení žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňujeme spolupráci mezi dětmi a rozvíjíme jejich vzájemný respekt
- rozvíjíme jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince
- jsou stanovena přesná pravidla, důsledné dodržování školního řádu
- pozitivní motivace – vyzvedávat i dílčí úspěch slabších žáků, nedovolit jejich zesměšňování
- navození atmosféry důvěry pro rodiče – získat je pro spolupráci, možnost konzultací s TU a VP
- včasná informovanost rodičů v případě zjištění náznaků šikany
- soustavné sledování dětí a žáků při práci
- provádění pedagogické diagnostiky
- při skupinové práci tvořit různorodé skupiny a sledovat jejich činnost
- vyzvedávat příklady slušného chování a vzájemné pomoci
- včasné vnímání a řešení přímých i nepřímých znaků šikany

5. Školy a školská zařízení

Ředitel školy odpovídá za aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází z Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 20 006/2007- 51.

Ředitel zejména:

Zajistí dle potřeby školy vzdělávání pracovníků v kurzech k problematice šikanování. V souladu s pracovním řádem zajistí dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole před vyučováním, o přestávkách, před odpoledním vyučováním, především v prostorách, kde by mohlo docházet k šikanování. Žáci a pedagogičtí pracovníci jsou seznámeni s negativními důsledky šikanování. Nesmí být podceňovány počáteční projevy šikany.

Pedagogičtí pracovníci vedou systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů. Vnímají vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech. Důležité jsou i vztahy mezi samotnými pracovníky vůči sobě. Ve školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Otázka prevence šikany a její minimalizace souvisí s dobrou komunikací jednotlivých pracovníků školy. Organizace chodu školy musí umožňovat častou a pružnou komunikaci o problémových jevech.

Komunikace

1. pravidelně: na pedagogických poradách informace o případném podezření výskytu šikany
2. průběžně: kdokoli z pracovníků, kteří si všimnou příznaků negativních vztahů to neprodleně sdělí TU, ŘŠ, VP. Následuje zostřené sledování vytipovaných žáků
3. dotahování: po vyřešení případu shrnout postupy a výsledky řešení – poučení pro celý pedagogický sbor.

Složení užšího realizačního týmu:

Vedení školy, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel

Vytipování rizikových míst:

chodba ve škole v přízemí a patře, WC, šatna, školní zahrada, hřiště, třída během přestávky

6. Preventivně výchovná činnost žáků

S třídními kolektivy se pracuje na rozvoji pozitivních mezilidských vztahů. Zodpovídají hlavně třídní učitelé, kteří dle možností a konkrétní situace ve třídách zvolí odpovídající formy působení na žáky (třídnické hodiny, výuka v jednotlivých předmětech, výlety, exkurze, sportovní akce, projekty atd).

Žáci by měli vědět co je a co není šikana a jak se zachovat, když se v jejich blízkosti objeví, jakým způsobem se zastat oběti a jak vhodným způsobem vyhledat pomoc dospělého.

Co je a co není šikana:

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
Definice: Škádlení patří k rovnocenným, kamarádským nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Záměr: Ublížit, zranit a ponižovat.
2. Motiv: Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zodolňování, zmužnění.	Motiv: Základní tandem – moc a krutost. Další motivy překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost ala Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.	Postoj: Devalvace, znevážení druhého
4. Citlivost: Vcítění se do druhých.	Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.	Hranice: Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřít, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Právo a svoboda: Bezpráví. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplátí je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Důstojnost: Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Emoční stav: Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad: Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

7. Prevence ve výuce

Všichni učitelé vnímají důležitost vytváření bezpečného prostředí. Kromě práce ve svém předmětu se soustředí na rozvoj pozitivních vztahů. Žáci by měli umět pracovat v komunitním kruhu, při skupinové práci se vzájemně respektovat, vyjadřovat se slušně a pomáhat si.

Učitelé se snaží vyhnout technikám a metodám, které vytvářejí či zvyšují napětí a následně vytvářejí potřebu uvolnit (vybít si) negativní energii např.:

- veřejné vyhlásování výsledků písemných prací
- srovnávání jednotlivých žáků a tříd
- ironizování, zesměšňování
- častý křik, zastrašování
- nehlášené písemné práce
- vytváření stresového prostředí při výuce

Primární prevence

- spolupráce TU s ostatními učiteli
- absolvování vzdělávacích programů pro učitele
- depistáž a podezření na šikanu
- pomoc ohroženým žákům
- vzájemné předávání poznatků ze školení a jejich uvádění do praxe

Sekundární prevence

- kontaktování odborníků na řešení pokročilejší šikany

Na prevenci je nutné dbát i o přestávkách, kdy dohledy sledují riziková místa ve škole.

8. Spolupráce se zákonnými zástupci (rodiči)

Škola se snaží spolupracovat s rodiči těmito prostředky:

Vzájemné informování

- ze strany školy v případě, že se šikana objeví
- ze strany rodičů, když zpozorují nějaký problém
- spolupráce při řešení problémů
- třídní schůzky, konzultační hodiny
- školská rada

Školní poradenské služby

Výchovný poradce, metodik prevence

Spolupráce se specializovanými zařízeními

Pedagogicko- psychologická poradna, ZŠ Oslavická Velké Meziříčí

Kurátor Mú Vel. Meziříčí

Odbor péče o dítě Mú Vel. Meziříčí

Policie ČR Vel. Meziříčí

Městská policie Vel. Meziříčí

Dětsí lékaři

Středisko výchovné péče Velké Meziříčí

Kde je možné hledat první pomoc:

- svěřím se učitelí
- PPP a SPC Vysočina, pracoviště Oslavická, Velké Meziříčí, telefon 566 622 387, 604 971 423
- tel. č. pro okamžitou pomoc, radu Nadace Naše dítě: telefon 777800002
- www.nasedite.cz
- e-poradna@pppbrno.cz
- www.nevypustdusi.cz
- www.nepanikar.eu
- www.minimalizacesikany.cz
- Rodičovská linka 840111234
- Publikace: Michal Kolář, Skrytý svět šikanování

9. Postupy řešení šikanování

a/ Odhad stádia šikany – počáteční či pokročilá, její závažnost

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. Bezpečné a účinné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stádia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií.

Počáteční stádium – oběti poměrně otevřeně mluví o tom, co se stalo a kdo je šikanoval

Svědkové vyjadřují nesouhlas se šikanováním a bez většího strachu vypovídají, násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu výhrady. Členové skupiny projevují soucit s obětí, agresory vnímají negativně nebojí se vyjádřit, ve skupině je malá soudržnost, nespolupráce, omezená svoboda projevu a názoru, atmosféra je však ještě „živá“

Pokročilé stádium – na oběti je patrná ustrašenost, nechce prozradit, kdo ji ublížil.

Svědkové odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neviděli a neslyšeli, že nesmějí nic říct, násilí bagatelizují nebo ho popírají. Členové skupiny obětí kritizují a znevažují, oceňují a chrání agresory hledají pro ně polehčující okolnosti. Ve skupině je těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody. „Špatně se tu dýchá.“

10. Krizový scénář pro řešení počátečního stádia šikanování

1. krok – odhad stádia šikanování- informovat ŠMP, VP, TU

Velmi důležité je určit, jestli daný problém vyřeším anebo zda už patří odborníkům.

4 kritéria:

- a) způsob chování a vypovídání svědků
- b) závažnost a četnost agresivních projevů
- c) čas – jak dlouho šikanování trvá
- d) počet agresorů a obětí

Oznámení vedení školy, nástin řešení a vymezení rolí (kdo, co bude dělat – stanovit jednotný postup)

2. krok – rozhovor s informátory a obětí provádí ŠMP + VP

rozhovor s informátory (rodič, kamarád, kolega – kdokoli, kdo na problém upozorní)

- nereagovat obranně
- nezpochybňovat
- **důležité je chránit zdroj a obsah informací!!!**
- dostanu-li signál od kohokoli začnu třídu sledovat (přímé varovné signály ověřování informací)

- důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat výpovědi, **VŽDY ověřit**
- po odchodu informátora si vše zapsat

rozhovor s obětí

- **rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní nevěděli – možná pomsta agresorů**
- nereagovat obranně – nezpochybňovat
- empatie, otevřenost
- nedávat rady, vnímat výpovědi, její ověření
- neslibovat něco, co nemůžu splnit
- vše si zapsat

3. krok – Nalezení vhodných svědků – ŠMP, VP, TU

- **spolupráce s informátory a obětí – vytipování svědků**
- důležití jsou žáci, kteří sympatizují s obětí (sympatie x nesympatie) – nevybíráme si podle svých sympatií a jejich chování!
- Výslech svědků nejlépe mezi čtyřma očima (např. po vyučování – požádat o odnesení pomůcek do kabinetu, aby ostatní nevěděli)

4. krok – Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

- rozhovory vést individuálně
- **nesmí se konfrontovat oběť s agresorem, ani jejich zákonní zástupci – předcházení konfliktu!**
- konfrontace svědků (ale i tak max. 2 spolu) – pouze při protichůdných informacích

5. krok – Ochrana oběti

- zvýšená pozornost ve školním klimatu (třídním)
- zpřísnit dohledy – ošetřit pohyb žáků na chodbách, WC, o přestávkách, cestě do školy...
- po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat oběť doma
- doporučit rodičům odborníka v PPP nebo SVP nebo v jiné instituci zabývající se touto problematikou
- praktický lékař

6. krok – Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- opíráme se o získané informace
- nelitujeme agresora – hovoříme konkrétně
- konfrontujeme max. 2 agresory
- agresor sedí my můžeme stát, je dobré mít mezi sebou např. stůl

7. krok – Agresor + výchovná komise

- za účasti vedení školy, VP, MP, tř. učitel, rodič, odborník – seznámení s problémem a postihy – odkaz na Metodický pokyn MŠMT k prevenci a šikanování mezi žáky.

Nástin struktury výchovné komise:

- Přivítání – vedení školy
- Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – vedení školy, VP, MP
- Jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným projevům – vedení školy
- Vyjádření zákonných zástupců
- Možná navrhovaná řešení ze strany zák. zástupců (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte – agresora – , aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou)
- Seznámení rodičů s konkrétními možnostmi řešení, které navrhuje škola – vedení školy
- Domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) – TU
- Zpětná kontrola (zda se situace zlepšila) – TU

- **Nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud by nedošlo ke zlepšení** – vedení školy

Zákonní zástupci jednotlivých žáků musí být zváni na jednání písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zák. zástupci by měla být časová prodleva. Z tohoto jednání bude proveden zápis, který obsahuje datum, strukturu jednání, závěr (na čem jsme se dohodli), podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovaným řešením souhlasí.

8. krok – Linie obět': rozhovor se zákonnými zástupci oběti – provádí TU+ VP+MP, popřípadě vedení šk.

- Jiný den, než je jednání s rodiči agresora. **Rodiče se ve škole nesmějí potkat!**
- Sdělení zákonným zástupcům, co jsme v dané věci zjistili, domluva dalších opatření
- Časový horizont pro sledování situace
- Spolupráce a ochrana oběti
- Kontakt na instituce –PPP, konkrétní odborník, praktický lékař

9. krok – Práce s celou třídou

Uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě spolu s VP, ŠMP, TU

- nastavení pravidel, která budou dodržovat všichni ve třídě
- TU + ŠMP informují pedagogický sbor
- neustálé sledování třídy
- ozdravění třídy je dlouhodobý proces
- jestli není šikana zastavena je nutno povolat odborníky
- prevence – kamarádské vztahy a bezpečné klima –práce TU

11. Krizový scénář při zjištění pokročilé šikany

a/ Odhad závažnosti

- **chování, spolupráce, vztahy, celková atmosféra** (strach, napětí, nesvoboda, souhlas s jednáním a normami agresorů, obviňování oběti, bagatelizace nebo popírání násilí, nespolupráce svědků, popírání, odmítání vypovídat ze strachu)
- **závažnost a četnost agresivních projevů** (brutální projevy jsou výsledkem delšího vývoje šikanování i formy psychoteroru)
- **doba, po kterou šikanování probíhá** (rozvinutější forma – déle než tři měsíce)

Při odhadu závažnějších forem a stádia šikanování je závazný **krizový plán školy**, který upravuje:

- způsob ochrany oběti
- povinnosti pedagogických pracovníků a jejich jednotný postup
- žádost o vstup specializovaného zařízení
- zajištění součinnosti a koordinace informačních toků
- opatření – školní řád, klasifikační řád
- způsob další práce se třídou a jednotlivými aktéry

b/ Strategie vyšetřování

- zajištění bezpečí oběti, případně informátora
- zvýšení pedagogického dohledu na rizikových místech

- chránit a zabránit prozrazení informátora
- rozhovor s informátorem, obětí
- dokumentace poskytnutých prvotních údajů, důkazů
- kontaktování odborníka na vyšetřování šikany, policie
- poskytnutí dosavadních dostupných informací
- zajištění organizačních podmínek – místnost

c/ Závěry vyšetřování

- součinnost s dalšími subjekty
- zajištění ochrany obětí, informátora (pravidelná setkání, tel. kontakt, odborná péče)
- prokázání a usvědčení agresorů, přiznání
- jednání výchovné komise – realizace opatření oznámení o potrestání agresorů před celou třídou – vyjádření stanoviska a postoj školy
- léčba skupiny – intervenční program ve spolupráci s odborníky

12. Výchovná opatření

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí).

V případě potřeby mu zprostředkovat péči PPP, SVP nebo jiných odborníků. Pro potrestání agresorů užíváme trestů vycházejících z klasifikačního řádu. Můžeme agresorovi nabídnout přechod na jinou školu. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem.

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- vedení školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP nebo diagnostickém ústavu
- ředitelka školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v SVP nebo diagnostickém ústavu

13. Spolupráce se zákonnými zástupci

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědná ředitelka školy. Při nápravě je potřebná spolupráce vedení školy, metodika prevence, VP a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou obětí, tak s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co mají dělat v případě, když se dozvědí o šikanování.

14. Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případů šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy, MP, VP s dalšími institucemi o orgány:

- v resortu školství – PPP, SVP, SPC
- v resortu zdravotnictví – pediatři, odborní lékaři, dětský psycholog, psychiatr, odborná poradenská a terapeutická péče
- v resortu sociální péče – oddělení péče o rodinu, kurátor
- v resortu represe – Policie ČR

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, ředitelka školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Ředitelka školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin, popř.

opakovaně páchá přestupky, zahájí ředitelka školy spolupráci s orgány ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

15. Závěr

1. Za realizaci této směrnice zodpovídá: ředitelka školy Mgr. Věra Havelková
2. Kontrolou provádění směrnice je pověřen metodik prevence a výchovný poradce na škole.
3. Zaměstnanci školy byli s tímto programem seznámeni na pedagogické radě dne 30. 8. 2024.
4. Žáky seznámili s touto směrnicí učitelé v rámci třídnických hodin
5. Zákonní zástupci seznamováni:
6. a/ na třídních schůzkách – možnost nahlédnutí do tištěné podoby
b/ kdykoli na požádání rodiče u VP, MP

Vypracovala: Mgr. Věra Havelková, ředitelka školy ve spolupráci s výchovným poradcem Mgr. Lenkou Vosáhlovou.

V Dobré Vodě dne 29. 8. 2024

Projednáno na pedagogické radě dne 30. 8. 2024